

De Jakobijnse Beweging: Revolutionairen en Radicalen

Door Frank , 28 april 2026

De Jakobijnse Beweging: Revolutionairen en Radicalen

Hoe radicale revolutionairen de Franse Revolutie transformeerden en moderne democratische idealen vormgaven

Bron: Wikimedia Commons / Musée Carnavalet, Parijs

Inleiding

Het einde van de 18e eeuw in Frankrijk was een tumultueuze tijd, gekenmerkt door de opkomst van revolutionaire ideologieën. Om een einde te maken aan de greep van de absolute monarchie, namen mensen het heft in eigen handen, wat resulteerde in de Franse Revolutie. Een van de meest invloedrijke groepen was de Jakobijnse Club, wiens leden opriepen tot een meer gelijke samenleving. De Jakobijnen werden echter steeds radicaler, vervolgden tegenstanders en introduceerden de beruchte "Schrikbewind." Dit artikel onderzoekt de opkomst, ideologie en nalatenschap van de Jakobijnen.

Politieke Sfeer in Frankrijk Vóór de Opkomst van de Jakobijnse Beweging

Lodewijk XVI, Koning van Frankrijk en Navarra, gekleed in zijn grandioze koninklijke kostuum, door Antoine-François Callet, ca. 1778-1779. Bron: Wikimedia Commons / Museum van de Geschiedenis van Frankrijk, Versailles

Vóór het begin van de Franse Revolutie in 1789 was Frankrijk een absolute monarchie. Koning Lodewijk XVI regeerde met ongecontroleerde macht en goddelijk recht vanuit Versailles. De overheid was gecentraliseerd. Tijdens de vroegmoderne periode in Europa claimden veel vorsten dat ze een zogenaamd goddelijk recht hadden om te regeren. In de overtuiging dat God hen had aangesteld, kon alleen Hij hen beoordelen; zij stonden dus boven de aardse wetten.[1]

Tijdens de tweede helft van de 18e eeuw groeide de ontevredenheid snel in heel Frankrijk. De politieke, sociale en economische systemen van de natie werden geconfronteerd met ernstige uitdagingen, en revolutionaire sentimenten waren ruim vóór 1789 voelbaar. De onbalans in machtsconcentratie werd verergerd door de aanzienlijke nationale schuld van Frankrijk door oorlogen en deelname aan de Amerikaanse Revolutie (1775-1783).[2] Het belastingsysteem was zwaar ongelijk: de aristocratie en geestelijkheid waren grotendeels vrijgesteld, terwijl de lagere klassen zware lasten droegen. Naast overheidsfalen verergerden slechte infrastructuur, oorlogsvoering en voedseltekorten de publieke ontevredenheid.

Prise de la Bastille, door Jean-Pierre Houël, 1789. Bron: Wikimedia Commons / Gallica, Bibliothèque nationale de France, Parijs

In het 18e-eeuwse Frankrijk was de Verlichting een cruciale kracht die revolutionaire ideeën verspreidde en bewegingen zoals de Jacobijnen mogelijk maakte. Filosofen zoals Montesquieu, Rousseau en Voltaire daagden het absolutisme uit en pleitten voor scheiding der machten en politieke systemen gebaseerd op natuurlijke rechten.[3]

Na de bestorming van de Bastille (14 juli 1789), de afschaffing van het feodalisme en de Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger (augustus 1789), veranderde het politieke landschap van Frankrijk drastisch. Aanvankelijk waren revolutionaire krachten minder radicaal dan de Jakobijnen. Echter, verslechterende economische omstandigheden en wijdverspreide ontevredenheid brachten de Jakobijnen naar de voorgrond onder de dominante politieke krachten van de Revolutie.

Oorsprong van de Jacobijnse Beweging

Zegel aangebracht door de Jacobijnen van Parijs op hun manuscripten en publicaties, ca. 1792. Bron: Wikimedia Commons

De Jacobijnen stonden aanvankelijk bekend als het Genootschap van de Vrienden van de Grondwet, en keerden zich tegen de absolute monarchie en pleitten voor een constitutionele monarchie. Vroege aanhangers waren gematigd, maar de

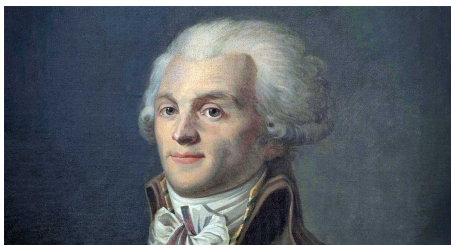
beweging radicaliseerde na verhuizing naar Parijs temidden van groeiende ontevredenheid over de voortgang van de Revolutie.

In Parijs kwamen leden bijeen in een voormalig Dominicaans klooster—lokaal bekend als "Jakobijnen"—wat hun blijvende bijnaam opleverde. Naarmate de Revolutie vorderde, breidde de beweging zich uit en trok leden aan uit diverse sociale klassen en beroepen.

Interne verdeeldheid ontstond tussen gematigden onder leiding van Antoine Barnave en radicalen onder leiding van Maximilien Robespierre.[4] Gematigden steunden constitutionele monarchie; radicalen eisten een republiek. Deze splitsing culmineerde in 1792, met Robespierre aan het hoofd van de radicale republikeinse fractie.

Jacobijnse ideeën verspreidden zich landelijk via lokale clubs die fungeerden als republikeinse bolwerken. Deze clubs verspreidden nieuwsbrieven en pamfletten die het republicanisme promootten terwijl ze aristocratisch, kerkelijk en koninklijk machtsmisbruik veroordeelden. Hun missie: burgers herinneren aan hun macht om tirannie omver te werpen en hun recht om deel te nemen aan bestuur via stemming en vertegenwoordiging.

Ideologie en Doelen van de Jakobijnse Beweging

Portret van Maximilien Robespierre, onbekende auteur, ca. 1790. Bron: Wikimedia Commons / Musée Carnavalet, Parijs

Na de splitsing met gematigden in 1792, pleitten de Jakobijnen resoluut voor afschaffing van de monarchie en vestiging van een democratisch gekozen republiek. Beïnvloed door democratische idealen van de Verlichting, putten ze ideologische inspiratie uit Jean-Jacques Rousseau's concept van de "algemene wil." [5]

In januari 1793 steunden Jakobijnen en Robespierre de executie van Koning Lodewijk XVI, waarbij ze de monarchie zagen als haaks op revolutionaire idealen. Dit volgde op de mislukte ontsnappingspoging van de koninklijke familie (juni 1791), hun arrestatie in Varennes, en de bestorming van het Tuilerieënpaleis door de sans-culottes (augustus 1792) met Jakobijnse steun. De monarchie werd afgeschaft in september

1792, waarmee de Franse Republiek werd gevestigd.

De Jakobijnen streefden er ook naar het feodalisme af te schaffen en economische ongelijkheid te bestrijden via beleid dat alle burgers ten goede kwam, vooral de lagere klassen die leden onder voedseltekorten. Ze rekruteerden actief loonarbeiders en boeren in het politieke leven en moedigden deelname aan het kiezen van vertegenwoordigers aan. Hun opkomst aan de macht kwam voort uit politiek manoeuvreren en massale radicalisering.

Une exécution capitale, door Pierre-Antoine Demachy, ca. 1793. Bron: Wikimedia Commons / Musée Carnavalet, Parijs

In de jaren 1790 sloten de Jakobijnen een bondgenootschap met de sans-culottes—radicale stedelijke revolutionairen. Dit bondgenootschap bleek cruciaal voor hun politieke succes. In augustus 1792 (niet 1790) bestormden sans-culottes en Jakobijnen het Tuilerieënpaleis en wierpen de monarchie omver.[6]

Hierna werd de Eerste Franse Republiek gevestigd. Radicale revolutionairen zochten vergelding: duizenden royalisten (en vermoedelijke royalisten) werden geëxecuteerd in september 1792. Koning Lodewijk XVI werd onthoofd in januari 1793.

Ondanks brede steun en hoge verwachtingen, werd Jakobijns bewind synoniem met het "Schrikbewind." Hoewel ze streefden naar een republiek gebaseerd op democratie en radicale deugd, leidden hun autoritaire tactieken en gebruik van terreur uiteindelijk tot hun ondergang.

Het Schrikbewind

Doodvonnis van de Zusters van Liefde van Arras in 1794. Bron: Wikimedia Commons / Kerk van Saint-Pierre de Miniac-Morvan, Parijs

Het Schrikbewind (1793-1794) markeerde de hoogste invloed van de Jakobijnen in de Eerste Franse Republiek. De naam weerspiegelt de harde maatregelen gebruikt tegen politieke tegenstanders om het nieuwe systeem te verstevigen.

Tegen 1793 controleerden geradicaliseerde Jakobijnen de overheid temidden van ernstige uitdagingen: oorlog tegen een Oostenrijk-Pruisen-Brittannië coalitie sinds 1792, en interne opstanden door royalisten en federalisten—vooral in de Vendée—die escaleerden tot burgeroorlog.

Brissot en 20 van zijn medeplichtigen bij de guillotine, onbekende auteur, 31 oktober 1793. Bron: Wikimedia Commons / Gallica, Bibliothèque nationale de France, Parijs

In juni 1793 verdreef een volksopstand de Girondijnen—gematigde revolutionairen—uit de Nationale Conventie (Frankrijks regerende assemblee tot 1795). De Conventie kwam toen onder controle van de Montagnards, een radicale fractie nauw verbonden met de Jacobijnse Club.

De daaropvolgende maanden zagen Montagnards, geholpen door Jakobijnen en sans-culottes, politieke tegenstanders en iedereen van wie werd geroddeld dat ze royalisten steunden als doelwit. De guillotine werd het symbool van het tijdperk. In oktober 1793 (niet 1973) werd Koningin Marie Antoinette geëxecuteerd. Diezelfde

maand werden Georges Danton en Camille Desmoulins—voormalige bondgenoten van Robespierre—ook onthoofd.[7]

Portret van Marie Antoinette, onbekende auteur, naar Jean-Baptiste André Gautier-Dagoty, na 1775. Bron: Wikimedia Commons / Musée Antoine-Lécuyer, Saint-Quentin, Frankrijk

Maximilien Robespierre verklaarde beroemd: "Terreur is niets anders dan promptte, strenge, onbuigzame gerechtigheid; het is daarom een emanatie van deugd." [8] De Montagnards en Jakobijnen vormden het Comité voor Openbare Veiligheid om Frankrijk en de Revolutie te verdedigen tegen externe en interne vijanden. Tijdens het Schrikbewind vervolgde en executeerde dit de facto heersende orgaan duizenden beschuldigd van contrarevolutionaire activiteiten.

De radicale Jakobijnse ideologie hield in dat de revolutie en republiek niet konden overleven met oppositie. Historicus Albert Soboul, die de Revolutie analyseerde door een marxistisch kader, betoogde dat het Schrikbewind voortkwam uit klassentegenstelling tussen aristocratie/bourgeoisie en lagere klassen die elementaire rechten eisten.[9]

Het Einde en de Nalatenschap van de Jakobijnse Beweging

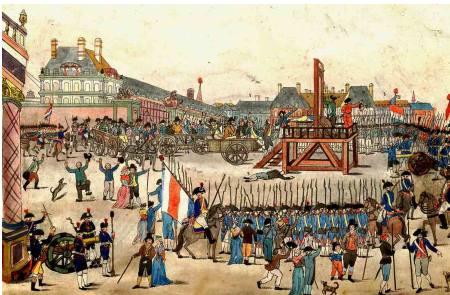

De Oproeping van de Laatste Slachtoffers van het Schrikbewind, door Charles Louis Müller, 1850. Bron: Wikimedia Commons / Musée des Beaux-Arts de Carcassonne

Het Schrikbewind genereerde wijdverspreide angst en ontevredenheid met Robespierre's leiderschap. Niemand voelde zich veilig onder de de facto dictatuur van het Comité voor Openbare Veiligheid. Tegen 1794 trokken zelfs revolutionairen hun steun in. Tegelijkertijd distantieerde Robespierre zich van de sans-culottes, gealarmeerd door hun steeds radicalere eisen.

Interne verdeeldheid culmineerde in de zomer van 1794. Robespierre en nauwe aanhangers werden gearresteerd op 27 juli 1794 en de volgende dag geëxecuteerd.

Deze omverwerping—bekend als de Thermidorische Reactie—beëindigde het Schrikbewind en het Jakobijnse bewind. "Thermidor" was de elfde maand in de Franse Revolutionaire kalender (1793-1805), lopend van eind juli tot eind augustus.

De executie van Robespierre en zijn aanhangers op 28 juli 1794, door een onbekende auteur. Bron: Wikimedia Commons / Gallica, Bibliothèque nationale de France, Parijs

De Jakobijnse Club werd bij wet verboden in 1794; sans-culottes verloren politieke invloed. Het Schrikbewind werd gevolgd door de "Witte Terreur"—vervolging van Jakobijnen. De Eerste Franse Republiek nam gematigder beleid aan.

Sluiting van de Jacobijnse Club door Louis Legendre in de vroege ochtend van 28 juli 1794, gravure door Claude-Nicolas Malapeau naar Jean Duplessis-Bertaux, 1802.

Bron: Wikimedia Commons / Gallica, Bibliothèque nationale de France, Parijs

Ondanks radicalisme dat leidde tot duizenden executies, beïnvloedden de Jakobijnen de Franse Revolutie en wereldwijde democratische idealen diepgaand.[10] Ze worden vaak gecrediteerd met het bevorderen van politieke en mensenrechtenstrijd.

Ze speelden een cruciale rol bij het vestigen van de Eerste Franse Republiek en het bevorderen van bestuur gebaseerd op de volkswil. De Jakobijnen steunden ook de afschaffing van slavernij in Franse koloniën, het uitvaardigen van wetten ter bescherming van mensenrechten en het waarborgen van gelijkheid voor de wet, en het implementeren van economisch beleid om toegang tot voedsel en onderdak voor alle burgers te garanderen.

Bronnen

Furet, François. Revolutionary France, 1770-1880. Blackwell Publishing, 1992. Uitgebreide analyse van revolutionaire ideologie en de wereldwijde impact.

Soboul, Albert. The French Revolution, 1787-1799: From the Storming of the Bastille to Napoleon. Vintage Books, 1975. Marxistisch historisch perspectief op klassendynamiek tijdens de Revolutie.

Robespierre, Maximilien. "Report on the Principles of Political Morality." Toespraak tot de Nationale Conventie, 5 februari 1794. Digitaal Archief. Primaire bron die Jacobijnse ideologische rechtvaardiging voor het Schrikbewind documenteert.

Schama, Simon. Citizens: A Chronicle of the French Revolution. Vintage Books, 1989. Verhalende geschiedenis die menselijke ervaringen tijdens revolutionair geweld benadrukt.

Lefebvre, Georges. The French Revolution: From Its Origins to 1793. Columbia University Press, 1962. Fundamenteel wetenschappelijk werk over revolutionaire sociale bewegingen.

Rousseau, Jean-Jacques. The Social Contract. 1762. Filosofische fundering voor Jacobijnse concepten van volkssoevereiniteit en algemene wil.

Palmer, R.R. Twelve Who Ruled: The Year of the Terror in the French Revolution. Princeton University Press, 1941. Gedetailleerde studie van het Comité voor Openbare Veiligheid en Jacobijns leiderschap.

Hampson, Norman. The Enlightenment. Penguin Books, 1990. Contextualiseert de invloed van Verlichtingsfilosofie op revolutionair denken.

Soboul, Albert. "The French Revolution and the Creation of Modern Political Culture." Journal of Modern History, vol. 47, nr. 3, 1975, pp. 451-478. Analyse van economische factoren en klassenconflict in revolutionair Frankrijk.

Doyle, William. The Oxford History of the French Revolution. 2e ed., Oxford University Press, 2018. Gezaghebbend overzicht van prerevolutionaire politieke structuren en crises.

Mina Menkovic: MA Politieke en Sociale Wetenschappen © 2025 [The Collector](#)